

Правові засади створення та функціонування кластерів в Україні

Інтенсивний розвиток туризму в Україні вимагає пошуку нових інноваційних форм регулювання цієї сфери діяльності, напрямів координації діяльності органів влади, територіальних громад та суб'єктів господарювання. Саме таким інноваційним напрямом розвитку туризму є створення туристичних кластерів.

Кластери – продукт ринкової економіки, нові економічні відносини актуалізують проблему посилення конкурентних позицій регіону в ринковому середовищі. Оскільки в основу формування кластера покладено ресурсні можливості конкретного регіону, то його територіальна основа забезпечує унікальність цього утворення. Це і забезпечує кластерам конкурентні переваги, копіювання яких є досить складним.

В Україні процес кластеризації сфери туризму розпочався на початку 2000-х років. З того часу деякі кластери вже припинили своє існування, однак й зараз виникають та формуються нові утворення. Визначення «кластер» активно застосовується в Україні як суб'єктами господарювання, так і органами влади. Однак, аналіз українського законодавства не дає чіткої відповіді щодо трактування поняття «кластер», хоча у створенні та функціонуванні туристичних кластерів, що є інструментом підвищення конкурентоспроможності економіки, повинна бути зацікавлена держава.

У 2008 році було зроблено спробу прийняти документ, що визначав деякі поняття стосовно кластерів, передбачав проведення інформаційної роботи серед потенційних учасників кластерів. Однак, цей документ «Концепція створення кластерів в Україні», розроблений Кабінетом Міністрів України, так і не набрав чинності. Цією концепцією визначались види кластерів - виробничі, інноваційно-технологічні, туристичні й транспортно-логістичні. У проекті цього розпорядження Кабінету Міністрів України вказувалось на те, що найважливішим показником діяльності кластерів є їх висока

конкурентоспроможність на світовому ринку. Тому кластерний розвиток країни є однією з характерних ознак сучасної інноваційної економіки. Окрім того, кластери є комбінацією конкуренції та кооперації, отже, об'єднання в одних сферах допомагають успішно вести конкурентну боротьбу в інших.

Проект Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» №1256 від 04.12.2014 р. передбачав визначення понять «кластер», «кластеризація суб'єктів малого і середнього підприємництва», «кластерна стратегія». Відповідно до цього законопроекту кластер – це галузеве або міжгалузеве, територіальне добровільне об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності, які тісно співпрацюють з науковими (освітніми) установами, громадськими об'єднаннями, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади, з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції та сприяння економічному розвитку регіону. Однак, пройшовши перше читання у 2015 році, цей законопроект так і не було розглянуто у другому читанні, а відповідно не було й прийнято.

Ст. 120 та 127 Господарського кодексу України передбачають різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців, тощо). Кластер як організаційно-правова форма Господарським кодексом України не передбачений. Якщо порівнювати існуючі форми об'єднань підприємств з кластерною формою об'єднання, то можна зробити висновок, що кластер може існувати в одній з таких організаційно-правових форм або бути окремою формою об'єднання підприємств. В Україні більшість підприємств обирають перший варіант, у зв'язку із законодавчою неврегульованістю поняття «кластер».

Слід зазначити, що існують істотні відмінності кластерної форми організації діяльності від інших форм об'єднань підприємств. До таких відмінностей відносять:

- діяльність кластерів не визначає спеціальних особливостей його органів управління (на відміну від корпорацій та концернів).